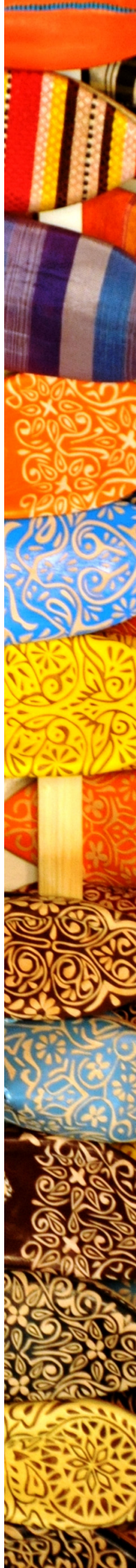
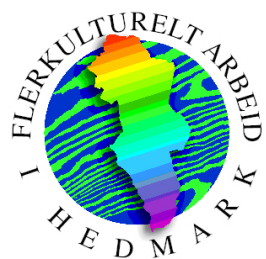

Regional plan for framtidens flerkulturelle Hedmark 2009-2012(2020)

Utfordringer, visjon og prioriterte politikkområder

INNHOOLD

FORORD	3
1. INNLEDNING:	4
1.1. STRUKTUR/ OPPBYGGING AV PLANEN:	5
1.2. BAKGRUNN:	5
1.3. FYLKESKOMMUNENS STRATEGIER:	6
1.4. FYLKESKOMMUNALE PLANFORUTSETNINGER:	7
1.5. NASJONALE FØRINGER:	8
1.6. NASJONALE VIRKEMIDLER:	9
1.6.1. TILSKUDD TIL NASJONALE MINORITETER:	9
1.6.2. TILSKUDD TIL LOKALE INNVANDRERORGANISASJONER:	10
1.6.3. TILSKUDD TIL INFORMASJON OG VEILEDNINGSTILTAK FOR INNVANDRERE	10
1.6.4. DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN:	10
2. SITUASJONSBESKRIVELSE OG ERFARINGER	11
2.1. ERFARINGER FRA HEDMARK	14
2.1.1. FLERKULTURELT KUNNSKAPS- OG KOMPETANSESENTER	14
2.1.2. TILPASSET OPPLÆRING FOR MINORITETSSPRÅKLIGE ELEVER MED KORT BOTID	14
2.1.3. REALKOMPETANSEVURDERING	15
2.1.4. INNVANDRERRÅDET I HEDMARK	15
2.1.5. KOMPETANSEUTVIKLING	16
2.1.6. SØRSAMISKE FORHOLD	16
2.1.9. KULTURELL IDENTITET	17
3. HOVEDMÅL OG VISJON	17
3.1. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER OPPLÆRING OG INTEGRERING:	18
3.1.1. Utfordringer:	18
3.1.2. Strategier og tiltak:	19
3.2. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER FOR BEDRE SAMARBEID OG SAMORDNING:	20
3.2.1. Utfordringer:	20
3.2.2. Strategier og tiltak:	21
3.3. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER KOMPETANSEBYGGING:	22
3.3.1. Utfordringer:	22
3.3.2. Strategier og tiltak:	22
3.4. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER KULTUR OG KUNNSKAPSFORMIDLING:	22
3.4.1. Utfordringer:	22
3.4.2. Strategier og tiltak:	23

3.5.	DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER HOLDNINGSdannelse OG SAMHANDLING:	23
3.5.1.	Utfordringer:	23
3.5.2.	Strategier og tiltak:	24
3.6.	DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER LIKESTILLING	24
3.6.1.	Utfordringer:	24
3.6.2.	Strategier og tiltak:	25
VEDLEGG		26

Forord

Dagens barn og unge vokser opp i et omskiftelig samfunn som er mer sammenvevd enn tidligere.

Hedmark som flerkulturelt samfunn er ikke et nytt fenomen. Hedmark er det sørligste sørsamisk fylke som viderefører samiske nærings- og kulturtradisjoner også i Hedmark. Av de nasjonale minoritetene er det særlig romanifolket og skogfinnene som er knyttet til Hedmark. Innvandring og innvandrerne er også en del av Hedmarks historie.

Hedmark fylkeskommune har siden 1995 jobbet systematisk for å styrke kompetanse innenfor kulturelt mangfold. Formålet har vært å fremme toleranse, samhandling og respekt i det flerkulturelle Hedmark der alle skal ha samme rettigheter, plikter og muligheter uansett bakgrunn.

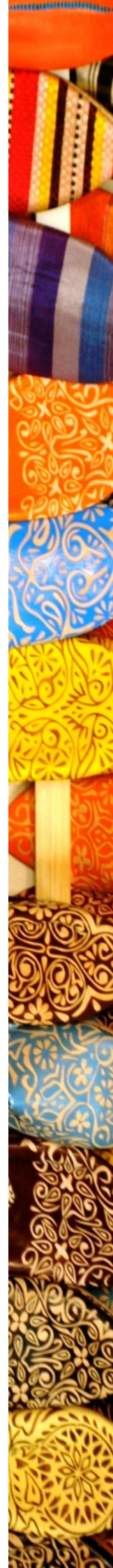
Regional plan for framtidens flerkulturelle Hedmark 2009 – 2012 (20) er et viktig redskap og et retningsgivende dokument som skisserer langsiktige mål og satsingsområder innenfor det flerkulturelle Hedmark.

Planen har et langsiktig og strategisk perspektiv med en virketid som strekker seg helt til 2020.

Fylkesrådet retter en takk til alle som har bidratt til å utvikle denne regionalpolitiske planen og ønsker et aktivt tverrsektorielt samarbeid om oppfølging av planen.

Hamar, november 2009

Aasa Gjestvang
Fungerende fylkesrådsleder

1. INNLEDNING

Migrasjon representerer store samfunnsmessige utfordringer og muligheter også for det norske samfunnet. Globaliseringen og migrasjonen har ført til, og vil fortsatt føre til, nye kulturelle og sosiale variasjoner i befolkningen. Det kulturelle, religiøse og språklige mangfoldet er lokale konsekvenser av den globale migrasjonen.

Gjennom innvandringen i de siste tjue år har Norge blitt et enda mer heterogent samfunn når det gjelder språk, kulturytringer, religiøse uttrykksformer og syn på det gode liv. Innvandring tilfører arbeidskraft og kompetanse og øker samfunnets verdiskaping. Det nye mangfoldet innebærer også mange nye dilemmaer og spenningsforhold mellom samfunnets flertall og mindretall og mellom individer og grupper.

Staten Norge har skrevet under ulike internasjonale menneskerettskonvensjoner blant annet FN-konvensjonen av 1966 om sivile og politiske rettigheter og har gjennom dette tatt på seg plikter overfor minoritetene i Norge.

Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter ble utarbeidet og vedtatt av Europarådet for å styrke menneskerettighetsvernet i Europa. Norge ratifiserte rammekonvensjonen i 1999. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har fått samordningsansvaret for statlig politikk som berører de aktuelle minoritetsgruppene i Norge.

Hedmark har alltid vært preget av kulturelt mangfold. Samene representerer en urbefolkning med tilknytning til området som trolig strekker seg enda lenger tilbake i historien enn tilfellet er for majoriteten. I tillegg har det kommet større eller mindre grupper av mennesker gjennom flere århundrer.

Internasjonalt samarbeid og flerkulturell samhandling er også aktuelt i Hedmark. Styrking av felles sosial tilhørighet i lokalsamfunnet, åpenhet, trygghet og nyskaping er fortsatt noen av satsingsområdene til Hedmark fylkeskommune. Samtidig vil styrking av internasjonal handlingsdyktighet, kulturforståelse og nettverksoppbygging ha større betydning i framtiden.

Regional plan for framtidens flerkulturelle Hedmark 2009 – 2012 (20) er et styrings- og retningsgivende dokument som skisserer langsiktige mål og satsingsområder på tvers av sektorer for Hedmark. Planen gjenspeiler også nasjonale mål og satsingsområder. Sektor-ansvarsprinsippet og integrering av det flerkulturelle perspektivet i de ordinære virksomheter er et hovedprinsipp. Planen legger vekt på en samlet innsats der bedre samarbeid, samordning, koordinering på tvers av sektorer og bedre bruk av ressurser vil være hovedstrategiene.

1.1. STRUKTUR/ OPPBYGGING AV PLANEN

Den regionale planen for framtidens flerkulturelle Hedmark har et langsiktig og strategisk perspektiv med en virketid som strekker seg helt til 2020. Planens hovedhensikt er å bidra til oppbygging av en felles sosial tilhørighet hvor det flerkulturelle er en varig og normal situasjon. Videre legger planen vekt på å styrke kompetanse og handlingsdyktighet i offentlig virksomhet og i institusjoner som skal håndtere ulike samhandlingssituasjoner. Planens mål og visjon er hentet fra fylkesplan for Hedmark 2009-2012 (2020), og skal realisere de målsetningene som er forankret i fylkesplanen.

Planen består av 3 hovedpunkter hvor punkt 1 omtaler planens bakgrunn, nasjonale føringer og virkemidler, fylkeskommunens strategier og planforutsetninger. Punkt 2 består av situasjonsbeskrivelse og erfaringer fra Hedmark som en viktig faktor for identifisering av utfordringer.

Punkt 3 omtaler visjon og hovedmål, prioriterte politikkområder og utfordringer, strategier og tiltak som er relevant i forhold til prioriterte områder og som skal bidra til å løse de utfordringer planen peker på.

Vedlegget gir en kort oversikt over ulike definisjoner av de sentrale begreper.

1.2. BAKGRUNN

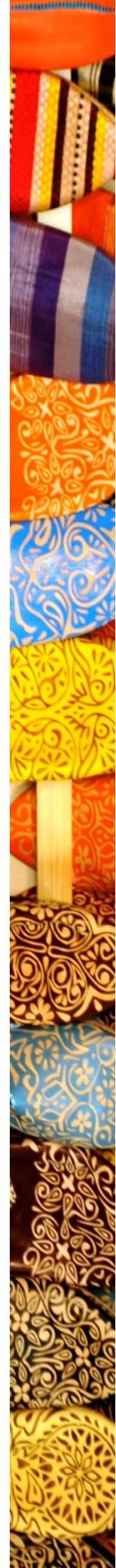
Fylkeskommunens analyse og erfaringer, særlig gjennom ulike prosjekter knyttet til handlingsplanen "Utfordringer i det flerkulturelle Hedmark", har avdekket behovet for utviklingen av en egen regional plan som skal sikre kontinuiteten, forutsigbarheten og systematikken i innsats knyttet til det flerkulturelle. Handlingsplanen ble vedtatt av daværende fylkesutvalg i september 1998. Alle tiltak i planen ble gjennomført med positive resultater.

Fylkeskommunen la fram et notat til enhetsrådet høsten 2004 om behovet for et tverrsektorielt samarbeid knyttet til revisjon av fylkeskommunens handlingsplan "Utfordringer i det flerkulturelle Hedmark"

Enhetsrådet behandlet notatet i sitt møte den 4. oktober 2004, og konkluderte med følgende:

Enhetsrådet ønsker å legge større tyngde inn i det flerkulturelle arbeidet. Den forestående revisjon av handlingsplanen "Utfordringer i det flerkulturelle Hedmark" bør gjennomføres i regi av enhetsrådet.

I 2006 ble det nedsatt en tverrsektoriell arbeidsgruppe som skulle følge opp Enhetsrådets ønske. Arbeidsgruppen konkluderte med å foreslå følgende temaer som fokusområder for planen:

- 1) Kompetanseheving og kompetanseutvikling
- 2) Nettverksarbeid og samarbeid
- 3) Bosetting og integrasjon
- 4) Kulturidentitet og likeverdighet
- 5) Holdnings- og formidlingsarbeid.

For å presentere planskissen og involvere flere organisasjoner og institusjoner ble det arrangert et dagsseminar med gruppeverksted den 13. oktober 2006 i Elverum. Flere innspill knyttet til utfordringer og løsningsalternativer ble hentet inn der. I gruppeverkstedet deltok representanter fra utvalgte kommuner, Høgskolen i Hedmark, IMDi, Innvandrerrådet i Hedmark og enkelte innvandrersamfunnsorganisasjoner.

Den nye plan- og bygningsloven innebærer blant annet at dagens plansystem endres. Plan- og bygningsloven har definerte forventninger til regionale planstrategier, regionale planer og planbestemmelser. Foreliggende plan er derfor justert og fullført som regional plan for det flerkulturelle Hedmark.

1.3 FYLKESKOMMUNENS STRATEGIER

- Et viktig siktepunkt for utvikling av den regionale planen for det flerkulturelle Hedmark er å ivareta det kulturelle mangfoldet gjennom helhetsløsninger der innsatsen blir samordnet og koordinert. Inkludering innebærer samhandling og vil føre til samfunnsdeltakelser/ og relasjonsbygging. Dette innebærer at det kulturelle mangfoldsperspektivet skal være en synlig dimensjon som må følges opp. Prinsippet om sektoransvaret skal legges til grunn. Særtiltak og tilpassing av generelle ordninger kan være nødvendig på noen områder for å dekke særlige behov hos minoritetene.
- Fylkeskommunen har et særlig ansvar for sørsamisk, skogfinsk, og romani kultur. Det er et mål at behovet til de nasjonale minoritetene og innvandrere skal møtes innenfor de generelle ordningene.
- Regional plan for framtidens flerkulturelle Hedmark skal være retningsgivende og danne handlingsgrunnlag for arbeidet med det mangfoldige Hedmark. Det er et mål at planarbeidet skal bidra til en bedre regional samordning og gode regionale helhetsløsninger. Dette innebærer tettere dialog og samhandling med kommuner, miljøer og samarbeidspartner
- Planen legger vekt på å finne fram til helhetlige løsninger der langsiktighet, forutsigbarhet, systematisk oppfølging står sentralt. Gjennomgang av de eksisterende strukturer og videreutvikling av effektive styringsverktøy vil være avgjørende faktorer for planens måloppnåelse.
- Bedre samarbeid og samordning på tvers av forvaltningsnivåer og bedre oppfølging vil føre til bedre bruk av ressurser, fagkompetanse og bedre måloppnåelse.

Fylkeskommunen ønsker å involvere kommunene og vil bidra til å skape lettere samarbeid mellom kommunene og fylkeskommunen knyttet til mål mangfold og integrering.

- Satsing på kompetanse, informasjons- og kunnskapsformidling og partnerskap er en vektlagt strategi for regionalplanen.

1.4 FYLKESKOMMUNALE PLANFORUTSETNINGER

Fylkesplanen trekker opp de overordnede og strategiske politiske prioriteringene for arbeidet med kulturelt mangfold.

Hedmark fylkeskommune har et hovedansvar for å bidra til regional utvikling.

Regionalplanen skal være en stimulans og veiledende plan for det flerkulturelle i hele regionen.

Ifølge fylkesplanen skal det fylkeskommunale arbeidet fokusere på kompetanseoppbygging, kunnskapsformidling, kvalifisering/integrering, holdningsdannelse og samhandling. Fylkesplanen legger også vekt på gjennomføring av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og fylkeskommunene i sørsamiske områder (Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark) slik at sørsamisk kultur, språk og samfunnsliv styrkes og synliggjøres.

Fylkeskommunen arbeider for at det i framtida skal være et hovedprinsipp at kulturelt mangfold skal synes i arkiv-, bibliotek- og museumssammenheng.

Fylkeskommunen ønsker å opprettholde og videreutvikle samarbeid og dialog med frivillige organisasjoner knyttet til nasjonale minoriteter og innvandrerbefolkning.

Fylkesplanen peker på at internasjonalt arbeid beriker flerkulturelt felleskap og mangfold i Hedmark. Internasjonalt samarbeid bidrar til åpenhet, kulturelt mangfold og innebærer økt kulturkompetanse som er av stor betydning i et flerkulturelt samfunn.

Denne regionale planen har flere langsiktige mål. Planen inkluderer en rekke strategier og tiltak som danner grunnlag for gjennomføring av ordninger, prosjekter og aktiviteter. Disse forutsetter kontinuerlig og systematisk oppfølging ved å utarbeide en egen handlingsplan der ansvars- og arbeidsfordeling, kostnader og finansiering, samt tidsramme blir konkretisert.

Partnerskap og aktivt samarbeid vil være en viktig forutsetning for gjennomføring av planen. Planen inneholder mål og tiltak på områder hvor kommunene har viktige roller og kan være hovedaktør. Fylkeskommunen ønsker å invitere kommunene i Hedmark og flere aktuelle samarbeidspartnere til aktivt samarbeid og deltakelse ved oppfølging av planarbeidet.

Effekter og resultater av oppfølgingsarbeidet skal måles og rapporteres. Rapporteringen skal være en del av fylkeskommunens tertialrapport og årsrapport.

1.5. NASJONALE FØRINGER

St. meld. Nr. 49 (2003 -2004) "Mangfold gjennom deltakelse" presiserer at det nye kulturelle og religiøse mangfoldet i befolkningen er kommet for å bli. Mangfoldet må anerkjennes og vises respekt ved at ulike behov i befolkningen blir avspeilet i utformingen av offentlige tjenester og samfunnets fellesordninger.

St. meld. nr. 8 (2007 – 2008) "Kulturell skolesekk for framtida" slår fast at: Norge alltid har vært et flerkulturelt land der kulturuttrykkene er i stadig endring og tar nye former i møte med hverandre. Det kulturelle mangfoldet setter også sitt preg på kulturarven. Det er viktig å synliggjøre kulturarven til samene, til de nasjonale minoritetene og til de nye minoritetsgruppene.

UNESCOs konvensjon om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk ble vedtatt på UNESCOs generalkonferanse 20. oktober 2005. Formålet med konvensjonen er å gi medlemsstatene reelle muligheter til å gjennomføre en kulturpolitikk som kan fremme et mangfold av kulturuttrykk. Stortinget ratifiserte konvensjonen om kulturelt mangfold i desember 2006. Norge ratifiserte Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter i 1999.

Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) "Leve med kulturminner" erkjenner et behov for å ta fatt i spørsmål omkring minoritetenes kulturminner. Riksantikvarens rapport fra arbeid med minoritetenes kulturminner 2003-2006 vurderer ulike gruppers situasjon og behov, og foreslår konkrete tiltak.

Regjeringen legger til grunn at alle som bor i Norge skal ha like muligheter til å bidra og til å delta i fellesskapet. Det forutsettes at alle innbyggere skal delta aktivt og slutte opp om samfunnets demokratiske grunnverdier Videre presiserer Arbeids- og integreringsdepartementet at integrering handler om tilrettelegging og tilpassing for at nye innvandrere skal bli inkludert i samfunnet. Målet er å sikre at innvandrere raskest mulig bidrar med sine ressurser i det norske arbeidslivet og i samfunnet for øvrig. Regjeringen vil føre en aktiv inkluderingspolitikk.

Regjeringens visjon knyttet til det flerkulturelle og til kulturfeltet, er forankret i Kirke og kulturdepartementets kulturløfte og har følgende ordlyd:

Det er viktig at det flerkulturelle perspektivet synliggjøres på alle felter i kulturlivet. Vi vil at kulturelt mangfold skal bli en grunnleggende premiss i kunst- og kulturpolitikken. Det er derfor viktig at de nasjonale kulturinstitusjonene gjenspeiler dette i sine produksjoner, og at det i tillegg gis støtte til aktører på det flerkulturelle feltet.

Introduksjonsloven er den første loven som regulerer integreringsarbeidet i Norge. Loven gir nyankomne flyktninger både rett og plikt til språkopplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Introduksjonsloven trådte i kraft 1. september 2003 som en frivillig ordning for kommunene. Fra 1. september 2004 er loven obligatorisk for alle kommuner som bosetter flyktninger. Loven gjelder kun personer som er bosatt etter 1. september 2003. Alle kommuner som bosetter flyktninger har gjennom introduksjonsloven plikt til å tilby flyktninger et individuelt tilpasset fulltidsprogram i inntil to år.

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven). Lovens formål er å fremme likestilling, sikre like muligheter og rettigheter og å hindre diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Loven setter forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet og religion på alle samfunnsområder. Loven forbyr både direkte og indirekte diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Det er forbudt å trakassere og å instruere andre om å diskriminere eller trakassere, og det er forbudt å medvirke til diskriminering.

Barne- og likestillingsdepartementets handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering 2009-2012 presiserer at: *Regjeringens visjon er et samfunn med likestilling for alle og fravær av diskriminering...likestilling handler ikke bare om sjanselikheter, dvs. at alle mennesker skal ha like muligheter til å delta på ulike samfunnsområder og kunne treffe valg som angår ens liv. Å fremme likestilling handler også om resultatlikhet og at like muligheter ikke er tilstrekkelig for å oppnå reell likestilling.*

1.6. NASJONALE VIRKEMIDLER

Denne regionale planen legger blant annet de nasjonale føringer og satsingsområder til grunn for prioritering og iverksettelse av tiltak. Planen legger opp til at de statlige ordninger og virkemidler vil bidra til gjennomføring og videreføring av planen i Hedmark.

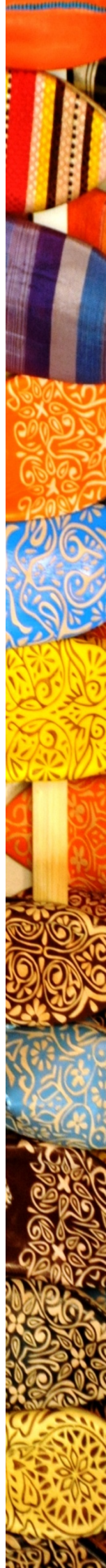
De forskjellige statlige tilskuddsordninger som er knyttet til nasjonale minoriteter og innvandrere er viktige virkemidler også på regionnivå.

1.6.1. TILSKUDD TIL NASJONALE MINORITETER:

Målsettingen for tilskuddsordningen for nasjonale minoriteter er å støtte virksomheter som bidrar til å:

1. Stimulere aktiv samfunnsdeltakelse
2. Skape møteplasser på tvers av etnisk og nasjonal opprinnelse
3. Motvirker diskriminering
4. Sikre likemulighet og likestilling i forhold til minoriteter.

Videre skal tilskuddsordningen bidra til at prinsippene som er nedfelt i Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter blir fulgt opp. Med

nasjonale minoriteter forstås i denne sammenheng følgende grupper med langvarig tilknytning til Norge: Jøder, kvener, rom (sigøynere), romanifolket/taterne og skogfinner.

1.6.2. TILSKUDD TIL LOKALE INNVANDRERORGANISASJONER OG FRIVILLIG FLERKULTURELL VIRKSOMHET:

Målet for tilskudd til drift av lokale innvandrersorganisasjoner og frivillig flerkulturell virksomhet er å styrke innvandrernes tilgang til flere sosiale nettverk, fremme felles interesser overfor lokale myndigheter, skape møteplasser på tvers av etnisk og nasjonal opprinnelse, og samhandling/samarbeid med lokale aktører/ befolkning.

Hovedformålet er å bidra til økt samfunnsdeltakelse for innvandrerbefolkningen, og til dialog og samhandling mellom ulike grupper og mellom majoriteter og minoriteter i lokalsamfunnet.

Det gis tilskudd til drift av lokale innvandrersorganisasjoner og frivillig virksomhet i regi av ulike lokale aktører, blant annet innvandrersorganisasjoner.

Tilskuddsordningen forvaltes gjennom fylkeskommunene og fordelingsrammen beregnes ut fra fylkets andel av landets innvandrerbefolkning.

1.6.3. TILSKUDD TIL INFORMASJON OG VEILEDNINGSTILTAK FOR INNVANDRERE:

Med sikte på at nyankomne innvandrere skal få mer målrettet informasjon og veiledning tilpasset deres behov, er det etablert en forsøksordning som forvaltes av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), hvor frivillige organisasjoner kan søke om støtte til prosjekter og tiltak.

Målet for ordningen er at nyankomne innvandrere skal få målrettet informasjon og veiledning tilpasset deres behov for å utvikle nettverk og styrke deltakelse i lokalsamfunnet. Det er også et mål at innvandrere skal få kunnskap om rettigheter og plikter og om lover og regler i det norske samfunnet.

1.6.4 DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN:

Den kulturelle skolesekken er et nasjonalt utviklingstiltak for mer kunst og kultur i skolen. Målet er at elevene skal få lettere tilgang og få et positivt forhold til kunst- og kulturuttrykk av alle slag. Dette skal skje gjennom et nært samarbeid mellom kultur- og skolesektoren på alle nivå. Den kulturelle skolesekken er et tilbud til alle barn og ungdom i grunnskole og videregående opplæring.

St. meld. nr. 8 (2007 – 2008) "Kulturell skolesekk for framtida" presiserer at:

Aktørane i Den kulturelle skolesekken skal saman syte for at kulturelt mangfald vert representert i tilboda. Dette vil ikkje berre vere av verdi for den einskilde eleven, men vil også fungere som eit sentralt tiltak for å minke dei sosiale, kulturelle og økonomiske skiljelinene i samfunnet.

Den kulturelle skolesekken skal utformes og vurderes etter prinsipper som blant annet skal omfatte ulike kunst- og kulturuttrykk med røtter i et mangfold av kulturer og fra ulike tidsperioder. Hedmark fylkeskommune forvalter den regionale potten av Den kulturelle skolesekken og behandler søknader om midler til produksjon eller formidling beregnet på elever i grunnskolen.

Kultur- og kirkedepartementet fordeler årlig midler til tiltak i grunnskoler og videregående skoler. Midlene fordeles via fylkeskommunene. Fordeling av midler til prosjekter med flerkulturelt perspektiv er et av de kriteriene som fylkeskommunen legger til grunn ved fordeling av midlene.

2. SITUASJONSBEKRIVELSE OG ERFARINGER

I følge SSB består innvandrerbefolkningen i Norge av personer med bakgrunn fra 214 ulike land og selvstyrte regioner. I dag er det 508 000 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv eller er født i Norge med innvandrerforeldre. Til samme utgjør disse gruppene 10,6 prosent av befolkningen. Om lag 233 000 personer har bakgrunn fra Europa. Av disse er det 60 500 fra land i Europa utenom EU/EØS. Det er 186 000 personer med bakgrunn fra Asia, 61 000 med

bakgrunn fra Afrika og 17 000 med bakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika. I tillegg er det 10 500 personer med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania.

Av innvandrere er det flest fra Polen, Sverige, Tyskland og Irak.. 36 prosent av innvandrerne har norsk statsborgerskap.

I de siste årene har arbeidsinnvandringen til Norge økt betraktelig. Den økte arbeidsinnvandringen stiller myndighetene og samfunnet overfor nye muligheter og utfordringer. Gjennom globaliseringen får vi et stadig mer internasjonalt arbeidsliv. Det gir arbeidstakere og arbeidsgivere tilgang til et utvidet arbeidsmarked. Samtidig setter det krav til internasjonal kunnskap og kompetanse.

Arbeidsinnvandring bidrar til å dekke etterspørselen etter arbeidskraft. Økt arbeidsinnvandring til Norge påvirker både arbeidslivet og samfunnet forøvrig. Innvandrerne ikke bare bidrar med arbeidskraft, men også med kunnskap og kompetanse som trengs i den globaliseringen som foregår.

Etter at Norge i 1999 ratifiserte Europarådets rammekonvensjon om vern av nasjonale minoriteter, fikk skogfinner, kvener, jøder, rom og romanifolket/tatere status som nasjonale minoriteter. Av de fem nasjonale minoritetene er det særlig romanifolket og skogfinnene

som er knyttet til Hedmark, men det finnes også personer som hører til den jødiske minoritetsgruppa.

Den samiske urbefolkningen er representert med sørsamene i den nordøstre delen av fylket. Den sørligste samiske bosetningen i landet finner vi i dag ved Femunden i Engerdal. Det sørsamiske området er og har vært bebodd og brukt av det samiske folk fra de eldste tider. Området er stort og strekker seg i dag over mange politiske og administrative grenser. Dette krever en helhetlig innsats over fylkesgrensene for å ivareta den sørsamiske befolkningens behov og interesser.

Skogfinnene har en tilknytting til Hedmark som går helt tilbake til 1600-tallet da finske bønder slo seg ned i Finnskogene langs svenskegrensa i Hedmark.

Når det gjelder innvandrere og norskfødte med foreldre som er innvandrere og samfunnsutviklingen knyttet til kulturelt mangfold i Hedmark, er situasjonen ikke annerledes enn i resten av landet. I underkanten av halvparten av personene med innvandrerbakgrunn bor på Hedemarken og Hamar og Kongsvinger er de kommunene som har fleste med innvandrerbakgrunn.

Tabellen nedenfor viser oversikt over innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Hedmark pr. 1. januar 2009

Befolkningsmengde i alt	190 071
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	10 802
Norden	2 040
Vest-Europa	1 273
Øst-europa	2 924
Afrika	1 180
Asia med Tyrkia	2 969
Nord-Amerika	155
Sør- og mellom-Amerika	243
Oseania	18

Kilde: SSB

Tabellen nedenfor viser oversikt over innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Hedmark pr. 1. januar 2009 fordelt i 4 regioner i Hedmark:

Regioner	Folke- mengde i alt	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre		
		Alle	EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS
Hamar region	86 850	5 097	2248	2 849
Region for Sør-Østerdal	34 841	2 085	965	1 120
Fjellregion	15 208	715	344	220
Glomdalregion	53 172	2 905	1 207	1 624

Kilde: SSB

Tabellen nedenfor viser oversikt over innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn og kommune. 1. januar 2009. Absolutte tall og prosent for kommunene i Hedmark.

Kommune	Folke- mengde i alt	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre			Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i prosent av folketallet		
		Alle	EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS	Alle	EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	Asia, Afrika, Latin- Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS
Kongsvinge r	17 326	1 528	511	1 017	8,8	2,9	5,9
Hamar	28 211	2 234	829	1 405	7,9	2,9	5
Ringsaker	32 402	1 492	776	716	4,6	2,4	2,2
Løten	7 255	306	141	165	4,2	1,9	2,3
Stange	18 982	1 065	502	563	5,6	2,6	3
Nord-Odal	5 098	129	74	55	2,5	1,5	1,1
Sør-Odal	7 795	245	164	81	3,1	2,1	1
Eidskog	6 394	353	196	157	5,5	3,1	2,5
Grue	5 080	237	101	136	4,7	2	2,7
Åsnes	7 610	282	144	138	3,7	1,9	1,8
Våler	3 869	131	91	40	3,4	2,4	1
Elverum	19 687	1 218	414	804	6,2	2,1	4,1
Trysil	6 749	414	280	134	6,1	4,1	2
Åmot	4 280	221	137	84	5,2	3,2	2
Stor-Elvdal	2 689	154	81	73	5,7	3	2,7
Rendalen	2 014	43	28	15	2,1	1,4	0,7
Engerdal	1 436	78	53	25	5,4	3,7	1,7
Tolga	1 678	136	45	91	8,1	2,7	5,4
Tynset	5 400	287	136	151	5,3	2,5	2,8
Alvdal	2 399	81	40	41	3,4	1,7	1,7
Folldal	1 671	48	20	28	2,9	1,2	1,7
Os	2 046	120	75	45	5,9	3,7	2,2

Kilde: SSB

2.1. ERFARINGER FRA HEDMARK

Hedmark fylkeskommune har siden 1995 arbeidet med tilrettelegging for sosial og kulturell integrering.

På bakgrunn av fylkeskommunens regionale rolle vedtok fylkestinget handlingsplanen "Utfordringer i det flerkulturelle Hedmark" i 1998. Visjonen for Hedmark fylkeskommune i denne sammenheng har vært et åpent fylke der

alle uansett bakgrunn har like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet og bruke sine ressurser. Hedmark fylke blir på mange måter betraktet som foregangsfylke særlig når det gjelder fylkeskommunens rolle og innsats.

Selv om Hedmark har oppnådd mye, er det igjen flere utfordringer innen det flerkulturelle arbeidsområder som forutsetter samordnet og koordinert innsats over tid.

2.1.1. FLERKULTURELT KUNNSKAPS- OG KOMPETANSESENTER

Fylkekommunen etablerte i 2002 et flerkulturelt kunnskaps- og kompetansesenter som hadde sin bakgrunn i handlingsplanen "Utfordringer i det flerkulturelle Hedmark".

Det flerkulturelle kunnskaps- og kompetansesenteret har fra oppstarten og fram til desember 2005 vært organisert som et prosjekt. Prosjektet ble evaluert av SINTEF IFIM, og håndboka "Det globale i det lokale" er resultatet fra evalueringsarbeidet.

Fra 1. januar 2006 fungerer senteret som en permanent og integrert del av Glomdalsmuseet, bl.a. finansiert med fylkeskommunale bidrag. Senteret fungerer i dag som en støttefunksjon i forhold til oppbygging av barn og ungdoms dømmekraft og handlingsferdighet i et multikulturelt samfunn. Senteret utvikler og gjennomfører formidlingsprosjekter og har bygd opp et bredt nettverk med flere aktører både regionalt og nasjonalt. Senteret fungerer også som en møteplass for hedmarkinger med både majoritets- og minoritetsbakgrunn.

Glomdalsmuseet som et tradisjonelt folkemuseum, formidler i dag i stadig større grad det flerkulturelle.

2.1.2. TILPASSET OPPLÆRING FOR MINORITETSSPRÅKLIGE ELEVER MED KORT BOTID

Hamar Katedralskole og Elverum videregående skole gir et opplæringstilbud/innføringstilbud til minoritetsspråklige elever i alderen 16–20 år som ikke har fullført grunnskolen. Begge tilbudene er resultat av samarbeid med nærliggende kommuner, Fylkesmannen i Hedmark og fylkeskommunen.

I Nord-Østerdal er det uttrykt et sterkt ønske om å etablere et slikt tilbud. Det har blitt gjort forsøk på å få i gang tilsvarende tilbud i Glomdalsregionen.

2.1.3. REALKOMPETANSEVURDERING

Voksne med rett til videregående utdanning kan få vurdert og dokumentert sin realkompetanse og utarbeidet karriereplan.

Realkompetanse er all kunnskap og ferdigheter som arbeidstakere har fått gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring og fritidsaktiviteter. Retten til å få vurdert sin realkompetanse er gitt i forskriftene til opplæringsloven § 6-27. Realkompetansevurdering på videregående opplærings nivå koordineres av fylkeskommunen.

Gjennom et samarbeid med flere aktører utviklet Hedmark fylkeskommune i løpet av 2003 – 2004 metoder for vurdering av realkompetanse og yrkesprøving. Ansvars- og kostnadsfordeling ved slike vurderinger var også en del av dette arbeidet. Dette tiltaket er nyttig for personer med yrkeskvalifikasjon og erfaring fra utlandet som mangler dokumentasjon på denne kompetansen.

2.1.4. INNVANDRERRÅDET I HEDMARK

Innvandrerrådet i Hedmark er et fylkeskommunalt informasjons- og rådgivende organ, samt høringsinstans for fylkeskommunen. Rådet benyttes også av statlige etater på fylkesnivå, kommuner og andre offentlige instanser og institusjoner. Rådet er en stimulans for minoritetenes samfunnsdeltakelse og brukermedvirkning.

Innvandrerrådet i Hedmark ble etablert i 2002. Opprettelse av rådet har sin bakgrunn fra handlingsplanen "Utfordringer i det flerkulturelle Hedmark" som ble vedtatt av fylkestinget i 1998.

Ifølge handlingsplanen skulle fylkeskommunen opprette et råd for innvandrere med et mål om å øke gruppens innflytelse og medvirkning i fylkeskommunens beslutningsprosesser i saker som gjelder innvandrerfeltet.

Tiltaket betraktes som viktig for deltagelse og medvirkning, muligheter for påvirkning, og demokratiopplæring som kan stimulere innvandrernes engasjement i norsk politikk. Rådet har 5 medlemmer og nomineres av kommunale innvandreråd og lokale innvandrersamfunnsorganer og velges av fylkestinget for valgperioden. Fylkestinget utnevner egen representant som medlem i rådet.

Det er flere kommuner i Hedmark som har opprettet innvandreråd / internasjonalt råd som informasjons- og rådgivende organ på kommunenivå.

2.1.5. KOMPETANSEUTVIKLING

Hedmark fylkeskommune har siden 2000, i samarbeid med Høgskolen i Oslo utviklet og gjennomført flere kompetansehevingsstudier. 150 ulike profesjonsutøvere fra offentlige sektorer har fått inntil 30 studiepoeng som videreutdanning på høgskolenivå i "Flerkulturell forståelse".

Formålet med innføring av kompetanse i flerkulturell forståelse, tverrkulturell kommunikasjon og holdningsbevissthet har vært å styrke handlingsberedskap og handlingskompetanse for profesjonsutøvere som har sitt virke i et flerkulturelt miljø, eller i internasjonale situasjoner.

Videre har fylkeskommunen, i samarbeid med Høgskolen i Hedmark, Karlstads Universitet og flere kommuner i Hedmark, Värmland og Dalarna, gjennomført et interregionalt kompetanseutviklingsprosjekt innenfor internasjonal migrasjon og etniske relasjoner for å styrke dannelsen av en felles sosial tilhørighet i det flerkulturelle samfunnet. Forprosjektet og hovedprosjektet ble gjennomført i perioden 2004 til 2006.

2.1.6. SØRSAMISKE FORHOLD

I februar 2005 inngikk Hedmark fylkeskommune en samarbeidsavtale med Sametinget og fylkeskommunene Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag. Fylkestinget godkjente samarbeidsavtalen den 19. april 2005, og avtalen revideres hvert fjerde år.

Målet med samarbeidsavtalen er å styrke og synliggjøre kultur, språk og samfunnsliv i det sørsamiske området.

Svahken Sijte er det sydligst beliggende reinbeitedistrikt i Norge der tradisjonell reindrift er hovednæringa, og den sørsamiske kulturen, språket og identiteten står sterkt. Hedmark fylkeskommune ga midler til et forprosjekt knyttet til dokumentasjon og formidling av sørsamisk kultur og næring, samt at det ble arbeidet frem konkrete planer om å utvide den sørsamiske formidlingen til å etablere et sørsamisk informasjonssenter på Blokkodden villmarksmuseum.

BOKBUSSEN:

Bokbussen er et tilbud til samiske brukere og til den øvrige befolkning for å gi økt kunnskap om samisk kultur og historie. Bokbussen har gjennom sine besøk fungert som en kulturell møteplass ved blant annet å tilby mindre utstillinger, teaterforestillinger og foredrag på sine stoppesteder.

AAJEGE SPRÅK- OG KOMPETANSESENTER:

Aajege Språk- og kompetansesenter eies av Sør-Trøndelag fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Røros kommune og er lokalisert til Røros videregående skole. Denne virksomheten er regional og består blant annet av undervisning i samisk språk og kultur i barnehager, grunnskoler og videregående skoler i flere fylker. Senteret arbeider videre med å skape samiskspråklige arenaer, språksamlinger på grunnskoler og videregående skoler, voksenopplæring og med utvikling av læremidler, kompetanseutvikling i reindrift, nettverksbygging mellom de ulike institusjonene i det sørsamiske området og informasjons- og representasjonsoppdrag.

2.1.9. KULTURELL IDENTITET

Fylkesdelplan for vern og bruk av kulturminner og kulturmiljøer "Kulturminner for Hedmarks framtid", gjeldende fra 2005, har eget kapittel om minoritetenes kulturminner både i temadel og i handlingsplanen. Dette er et viktig redskap i arbeidet for å ivareta minoritetenes behov for identitet og historisk forankring, i tillegg til å formidle kunnskap og forståelse på tvers av de ulike grupperes etniske og kulturelle bakgrunn.

Hedmark fylkeskommune har initiert og gjennomført flere tiltak knyttet til urbefolkningens og minoritetenes kulturminner. Det er gjort registreringer av kulturminner knyttet til sørsamisk og skogfinsk bosetting og næringsvirksomhet, og igangsatt bevaringstiltak for konkrete kulturminner etter skogfinner og romanifolket/tatere. Slike tiltak skjer i samråd med representanter for gruppa. Et større interreg-prosjekt for kulturminner på Finnskogen er satt i gang. Museene spiller en stor rolle i forvaltning og formidling av minoritetenes kulturminner, spesielt Norsk Skogfinsk museum, Kvinnemuseet og Museene i Glåmdal og Glomdalsmuseet. Glomdalsmuseet har tatt et spesielt ansvar for bygningsvern, utstillinger og formidling av kulturminner etter alle grupper, også nyere innvandrere.

Sametinget har det regionale forvaltningsansvar for sørsamiske kulturminner. Forøvrig har fylkeskommunen det overordnede regionale ansvaret for kulturminner og kulturmiljøer.

3. HOVEDMÅL OG VISJON

Norge har alltid vært et mangfoldig land og har tatt opp i seg impulser fra andre kulturer. Økende migrasjon utfordrer samfunnet, gir nye muligheter og bidrar til mangfold og endring. Kulturelt mangfold er altså ikke noe nytt fenomen i Hedmark.

Hedmark fylkeskommune har følgende visjoner og hovedmål:

Framtidstro og optimisme skal prege Hedmark.

Attraktive lokalsamfunn og nærmiljøer som skaper identitet, bo, utdannings- og etableringslyst.

Hedmarks skal være et samfunn med likestilling og fravær av diskriminering der alle uansett bakgrunn har like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet og bruke sine ressurser.

Hedmark har et særlig ansvar for romanifolkets/taternes kultur, sørsamisk kultur, skogfinne-kulturen.

Fylkesplanen presiserer at Hedmark skal være et inkluderende fylke å bo i med stor trivsel, toleranse, medvirkning og utfoldelsesmuligheter. Kulturelt mangfold betyr blant annet å gi kulturell og religiøs tilhørighet. Det skal legges til rette for at nasjonale minoriteter og

innvandrerbefolkningens mange ressurser skal tas i bruk. Dette må skje i gjensidig respekt og forståelse.

Gjennom å øke andelen innbyggere med innvandrerbakgrunn tilføres mange viktige impulser i form av ressurser, kunnskap og kompetanse. Dette vil forsterke Hedmarks internasjonale orientering og kontaktnett..

Kulturelt mangfold skal være en integrert, synlig og naturlig dimensjon i offentlige sektorer og i kulturfeltet.

Kompetanseutvikling, kunnskapsformidling og tilpasning av møteplasser skal bidra til oppbygging av en felles sosial tilhørighet i Hedmark.

Fylkeskommunen skal bidra til å gi den samiske bosettingen fortsatt tilgang til kunnskap om eget språk, kultur og historie. Dette er også et prioritert område i den sørsamiske samarbeidsavtalen.

3.1. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER OPPLÆRING OG INTEGRERING

Opplæring og utdanning er et meget sentral element i integreringspolitikken. Opplæring er hovedkanalen til integrering av minoritetene i samfunnets ulike virksomhetsområder, særlig arbeidslivet. Et samordnet innsats for å styrke ferdighetene i basisfagene, tettere oppfølging mellom skole/barnehage og foreldre/foresatte med minoritetsbakgrunn vil være meget viktig for måloppnåelsen.

Når det gjelder integreringsarbeid står kommunenes rolle meget sentralt. En raks bosetting, gode tilbud om norsk og samfunn, forankring av introduksjonsloven, likestilling og likeverdig tjenester for innvandrere er blant de viktigste faktorene vil bidra til styrket integrering i kommunene.

3.1.1 Utfordringer:

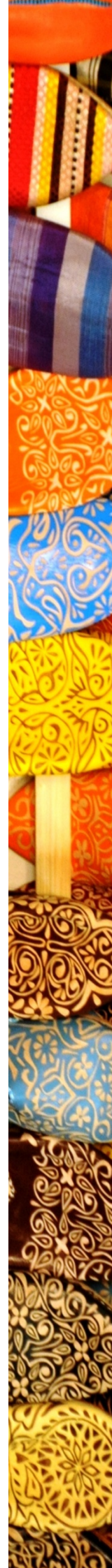
- Det er karakterforskjeller mellom minoritets- og majoritetsspråklige elever. Elever med minoritetsbakgrunn faller oftere fra i videregående opplæring.
- En undersøkelse fra 2007 viser at minoritetselever har variert sosial bakgrunn¹. Det er som kjent en sterk sammenheng mellom sosial bakgrunn og læringsresultater. Dette fører til at det oppstår flere utfordringer i forbindelse med skoleprestasjon, fullføring av grunnopplæring og læringsutbytte blant elever med minoritetsbakgrunn.

¹ Eyvind Elstad og Are Turmo (2007): *Strategibruk, motivasjon og interesse for realfag: forskjeller mellom minoritets- og majoritetselever*, *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, nr. 2, 2007-11-22

- Det er et stort behov for lærerkompetanse dersom minoritetsspråklige barn skal få et likeverdig skoletilbud. Resultatene fra internasjonale undersøkelser PIRS (progress in international reading literacy study) og PISA (Program for international student assesment) viser at skoleelever med minoritetsbakgrunn får dårligere resultater sammenlignet med elever for øvrig.
- Det flerkulturelle perspektivet har hittil i liten grad vært fokusert på i kvalitetssikringen av norske lærebøker og læremidler. Kvalitetssikring av lærebøker som gjenspeiler det flerkulturelle Norge er en utfordring
- Mottakssituasjon og unødvendig venting skaper flere sammensatte problemer for flyktninger og særlig for barnefamilier. Dette kan forstyrre integreringsprosessen og forårsake andre problemer. Økt andel av bosatte innvandrere/flyktninger i kommunene i Hedmark og bosetting innen 6 måneder etter at vedtak om oppholdstillatelse er gitt, er en utfordring.
- Overgangen fra introduksjonsprogram til arbeid eller utdanning krever god tilrettelegging og samordning mellom relevante sektormyndigheter, især når en opplever et begrenset arbeidsmarked lokalt.
- Å benytte de ressursene og den høye kompetansen som innvandrere representerer er en omfattende utfordring. Det er enorme ressurser for samfunnet som går tapt når høyt utdannede personer med internasjonal bakgrunn står utenfor arbeidslivet.

3.1.2. Strategier og tiltak:

- Det flerkulturelle perspektivet har hittil i liten grad vært fokusert på kvalitetssikringen av norske lærebøker og andre læremidler. Elever i videregående opplæring har rett til gratis læremidler, og det er fylkeskommunen som har ansvar for finansiering og innkjøp av læremidlene. Produksjon og godkjenning av læremidlene ligger på nasjonalt nivå. Hedmark fylkeskommune skal utvikle en bevisst holdning til at både trykte og digitale læremidler gjenspeiler det flerkulturelle Norge og at ulike kulturer fremstilles på en korrekt måte. Fylkeskommunen skal bidra til at dette legges til grunn ved produksjon av læremidler for videregående opplæring i Norge.
- For å redusere/forebygge frafall i skolen eller feilvalg blant skoleelever med språklig minoritetsbakgrunn skal det iverksettes tiltak for å styrke sosialpedagogisk rådgivning, karriereveiledning og PPT i Hedmark.
- Det skal iverksettes tiltak for å stimulere samarbeidet mellom foreldre/foresatte med minoritetsbakgrunn og barnehage/ skole knyttet til skoler med store andeler minoritetsspråklige elever. I tillegg skal det bidras til å stimulere lokale leksehjelpprosjekter for minoritetsspråklige elever.
- Den flerkulturelle kompetansen hos lærerne er en grunnleggende faktor for å styrke elevenes læringsutbytte og læringsmiljøet. Iverksettelse av kompetansegivende

tiltak rettet mot personalet i barnehager, grunnskole og videregående opplæring er viktig for å sikre likeverdig opplæring. Kompetansehevingstiltak rettet mot ulike offentlige fagmiljøer som jobber med integrerings- og flerkulturelt arbeid skal videreføres. Temaer knyttet til urbefolkning og nasjonale minoriteter skal belyses.

- Hedmark fylkeskommune vil videreføre, og videreutvikle særskilt tilpassede opplæringstilbud for minoritetsspråklige elever i aldersgruppen 16 - 20+ med kort botid i Norge. Disse elevene med kort botid i Norge og mangelfull skolebakgrunn møter som oftest for store utfordringer og får derfor lite læringsutbytte i det ordinære skoletilbudet. En tilpasset opplæringsmodell som grunnskoleopplæring på en videregående skole i forkant av et best mulig tilpasset løp i videregående opplæring er en viktig forutsetning for en vellykket utdanningsløp. Fylkeskommunen vil kartlegge grunnlaget for utvikling av opplæringstilbudet i regioner der det ikke eksisterer liknende tilbud.
- Hedmark fylkeskommune vil i samarbeid med regionrådene, NAV og kommunene i Hedmark sette i gang tiltak for utvikling av ordninger med trainee-plasser og mentorer samt bedre informasjon om godkjenning av utenlandske utdanning/yrkeskvalifikasjon.
- Hedmark fylkeskommune ønsker å iverksette en gjennomgang av organiseringen av integreringsarbeidet. Hensikten med gjennomgangen vil være å innhente kunnskaper om ulike organiseringsmodeller og formidle erfaringer videre. Gjennomgangen bør fokusere på å identifisere utfordringer og fremme forbedringsforslag. Arbeidet skal settes i gang i samarbeid med KS, IMDi og andre aktuelle parter. Planen legger vekt på de strukturelle faktorer som en viktig forutsetning for langsiktig integrering og inkludering.

3.2. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER FOR BEDRE SAMARBEID OG SAMORDNING

Bedre samarbeid og samordning på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer vil gi bedre bruk av ressurser og resultatoppnåelse. Hovedprinsippet vil være å legge sektoransvaret til grunn og fokusere på satsingsområder innenfor de eksisterende organisasjoner/strukturer.

3.2.1. Utfordringer:

- Ivaretagelse av det kulturelle mangfoldet er et felles ansvar og et overordnet hensyn innenfor alle sektorer. Flerkulturelt arbeid, særlig i offentlige sektorer, er fortsatt et fragmentert arbeidsområde. Prinsippet om sektoransvar er en grunnleggende forutsetning for å sikre en samlet og koordinert innsats. Med prinsippet om sektoransvar menes i denne sammenheng at hver sektor er ansvarlig innenfor sitt område uansett brukernes bakgrunn. Koordinering av innsats og oppfølging av det

flerkulturelle arbeidet på tvers av sektorer for å sikre bedre resultater og bedre bruk av ressurser, er en utfordring.

- Det er behov for å styrke dialogen og samarbeidet mellom barnehage/skole og foreldre med minoritetsbakgrunn. Mangel på tilstrekkelig dialog og samarbeid skaper flere utfordringer både for skole, barnehage og den familien det gjelder. Bedre dialog og samarbeid vil bidra til bedre løsninger og vil styrke barnets situasjon i barnehage og skole.
- Den flerkulturelle situasjonen og det nye kulturelle og religiøse mangfoldet i befolkningen er kommet for å bli. Dette forutsetter at det offentlige tjenesteapparatet må bli bedre i stand til å yte tjenester til sine brukere. Arbeidet med det flerkulturelle må ikke organiseres som en særskilt oppgave, men må ses som en del av helhetlig oppgaveløsning.

3.2.2. Strategier og tiltak:

- Som et ledd i oppfølging av fylkesplanens og regionalplanens målsetninger knyttet til kulturelt mangfold og likestilling skal det nedsettes en arbeidsgruppe fra flere enheter i fylkeskommunen. Denne skal se nærmere på fylkeskommunens praksis. Arbeidsgruppen skal legge fram forbedringsforslag når det gjelder kulturelt mangfold på alle områder og nivåer.
- Ved forvaltning av statlige midler og fordeling av fylkeskommunal tilskudd / midler stilles det krav om integrering/ ivaretagelse av kulturelt mangfoldsperspektiv. Det skal utarbeides rapporteringsverktøy og målbare indikatorer som kan brukes til å måle minoritetenes deltakelse på flere nivåer. Arbeidet knyttet til kulturelt mangfold og internasjonalt samarbeid skal ses i sammenheng.
- Oppfølging av arbeidet knyttet til den sørsamiske befolkning, skogfinner, romanifolket og innvandrere legges til fylkessjef for kultur og kompetanse. Dette innebærer at Fylkessjef for kultur og kompetanse skal bidra til å utvikle planer og rutiner som sikrer at det flerkulturelle perspektivet blir ivaretatt i alle enheter.
- Fylkeskommunen tar initiativ til å opprette en tverrsektoriell ressursgruppe for kulturelt mangfold i Hedmark. Ressursgruppen skal bidra til bedre forankring av det kulturelle mangfoldsperspektivet og jobbe for bedre samarbeid og bedre samordnet innsats. Gruppen selv utarbeider mandat og retningslinjer for intern organisering samt arbeidsform. Ressursgruppen skal bestå av følgende instanser:

Hedmark fylkeskommune
Fylkesmannen i Hedmark
Høgskolen i Hedmark
NAV, Hedmark
KS, Hedmark
Innvandrerrådet

3.3. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER KOMPETANSEBYGGING

Innføring av flerkulturell- og andre typer kompetanse på alle nivåer i de offentlige tjenesteområder vil styrke likeverdig tjenesteyting og handlingsdyktighet. Hedmark fylkeskommune vil i samarbeid med kommunene, kompetansemiljøer og andre samarbeidsparter legge vekt på videreføring av kompetanseheving og kompetanseutvikling.

3.3.1. utfordringer:

- Det er behov for økt kunnskap og kompetanse som kan bidra til å styrke handlingsdyktigheten knyttet til sammensatte samhandlingssituasjoner i et samfunn med stadig mer kulturelt og språklig sammensatte befolkningsgrupper.

3.3.2. Strategier og tiltak:

- Det skal gjennomføres et kartleggingsarbeid for å kartlegge behov og interessen for kompetansehevingsprosjekt innenfor kulturelt mangfold. Kartleggingen skal rettes mot offentlige sektorer, frivillige organisasjoner og næringslivet.
- På bakgrunn av eget kartleggingsarbeidet skal det settes i gang kompetansehevingsprosjekter. Kompetansehevingen skal dekke behovet hos ulike målgrupper i Hedmark.

3.4. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER KULTUR OG KUNNSKAPSFORMIDLING

Kunnskap og informasjon vil spille en sentral rolle i å styrke den enkeltes handlingsdyktighet og bygge opp relasjoner mellom individer eller grupper.

3.4.1. utfordringer:

- Det er behov for ekstra satsing for å stimulere til at kulturfeltet tar mangfoldsperspektivet som en naturlig del av sine virksomheter. Kulturelt mangfold er lite synlig i det ordinære kulturfeltet i Hedmark.
- Fylkeskommunen forvalter statlige tilskuddsordninger for å styrke minoritetenes deltakelse i lokalsamfunnets ulike virksomhetsområder. Det vil være viktig å skape samspill mellom ulike kulturtradisjoner og utvikle møteplasser for samhandling og dialog regionalt og lokalt.

3.4.2. Strategier og tiltak:

- Hedmark fylkeskommune skal i samarbeid med Glomdalsmuseet, romanifolket/tatere og deres organisasjoner arbeide for å sette i gang formidlingstiltak i Hedmark om romanifolkets/taternes kulturhistorie.
- Fylkeskommunen skal gjennom forvaltningsansvar knyttet til oppfølging av den kulturelle skolesekken, sørge for at det kulturelle mangfoldsperspektivet blir ivaretatt og og er synlig. Det bør derfor utarbeides kjøreregler/kriterier som sikrer at den flerkulturelle dimensjonen blir ivaretatt.

Fylkeskommunen vil gjennom forvaltning av statlige tilskuddsordninger knyttet til det flerkulturelle, bidra til økt regionalt ansvar og kvalitetssikring. Fylkeskommunen vil også utvikle flere gode prosjekter for fremme flerkulturelle uttrykk og bedre minoritetenes muligheter til å delta i kulturlivet.

3.5. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER HOLDNINGSDANNELSE OG SAMHANDLING

Inkludering innebærer å fjerne barrierer for deltakelse, legge forholdene til rette og å skape like muligheter på alle samfunnsområder for alle uansett bakgrunn. Holdningsskapende- og informasjonsarbeid vil styrke samhandling og relasjonen mellom ulike grupper i samfunnet. Frivillige organisasjoner vil være viktige aktører i denne sammenhengen som kan bidra til å redusere fremmedfrykt og diskriminering.

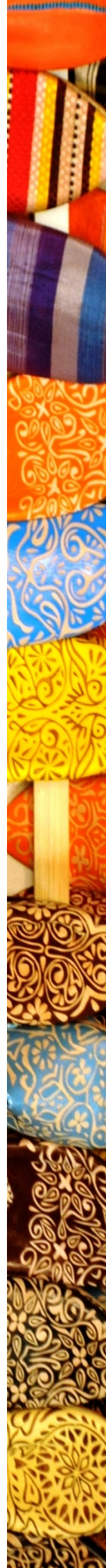
Utdanningsstatistikken fra SSB² viser at mange innvandrergupper er mer utdannet enn resten av befolkningen. *Andelen høyt utdannede er langt større blant filippinere, polakker, russere og indere enn blant gjennomsnittet i Norge.* Innvandrere i Norge representerer omfattende kompetanse og kvalifikasjoner. Mangel på arbeidskraft ser samtidig ut til å bli en av hovedutfordringene for norsk arbeidsliv i årene som kommer. Situasjonen i Hedmark er ikke noe annerledes.

3.5.1. Utfordringer:

- En rapport fra SSB³ viser at innvandrere er oftere overkvalifisert sett i forhold til befolkningen generelt *og at høyskoleutdannede innvandrere har omlag dobbelt så stor risiko for å være overkvalifisert sammenlignet med ansatte totalt sett.* Mens lang arbeidserfaring gir betydelig mindre overkvalifisering i befolkningen generelt, hjelper arbeidserfaring lite blant innvandrere.
- Statistikk fra SSB peker på at innvandrernes deltakelsesnivå i samfunnets ulike aktiviteter er lavere enn i resten av befolkning. Arbeidsledigheten blant innvandrere er høyere enn i den øvrige befolkningen.

² Utdanningsstatistikk. Innvandrernes utdanningsnivå, per 1. oktober 2001

³ Rapport 2008/37, Riktig yrke etter utdanning?

- Det er lite organisert samarbeid mellom innvandrersorganisasjoner og andre frivillige organisasjoner i lokalsamfunnet. Minoritetenes deltakelse og plass i lokalsamfunnet er lite synlig.
- Det er mangel på tilstrekkelig systematisk samhandling og dialog mellom de offentlige instanser og nasjonale og etniske minoriteter.

3.5.2. Strategier og tiltak:

- Det er viktig å ha en bevisst holdning til å benytte innvandrernes kunnskap og kompetanse særlig når det gjelder språk, kultur og nettverk knyttet til internasjonalt kommunikasjon og samhandling
- Det arrangeres årlige konferanser for å styrke dialogen mellom innvandrersorganisasjoner og lokale aktører, organisasjoner og institusjoner. Konferansene skal belyse ideer, erfaringer og utfordringer samt veien videre. Minoritetenes deltakelse og plass i Hedmark Konferansene skal settes i sammenheng med den tilskuddsordningen i statsbudsjettet som fylkeskommunen har forvaltningsansvar for og som er rettet mot innvandrersorganisasjoner og frivillig virksomhet.
- Det arrangeres konferanser/seminarer hvor ulike temaer og utfordringer knyttet til sørsamiske og nasjonale minoriteter, drøftes og belyses.
- Innvandrerrådet i Hedmark, kommunale og lokale råd samt innvandrersorganisasjoner, med sin kompetanse kan spille en viktig rolle i å styrke både samfunnsdeltakelse og relasjonsbygging med myndigheter og andre aktører og organisasjoner.

3.6. DELMÅL/ POLITIKKOMRÅDER LIKESTILLING

Å ivareta likestillingsmålene innebærer at kvinner og menn skal ha like muligheter til samfunns- og yrkesdeltakelse uavhengig av kjønn. Kjønnsligestilling, også innenfor det flerkulturelle område, er nødvendig for å bidra til økt samfunnsdeltakelse blant kvinner med minoritetsbakgrunn.

3.6.1. Utfordringer

- Erfaringen viser at samfunnsdeltakelse blant kvinner med innvandrerbakgrunn er lavere sammenlignet med den øvrige befolkningen. Det er et mål at kvinner og menns behov for tjenester og tilbud ivaretas i samme grad.

- Å ivareta det sørsamiske språket og utvikling av læremidler i Elgå er en utfordring. Elgå skole har gjennomført et 5årig språkmotiveringsprosjekt med støtte fra Sametinget. Prosjektets effektmål var blant annet å gjøre barna trygge i forholdet til det samiske språket. I perioden 2007 – 2009 fikk Engerdal kommune støtte fra Sametinget og Hedmark fylkeskommune for å opprettholde og videreutvikle en sterk tospråklig modell ved Elgå skole.

3.6.2. Strategier og tiltak:

- Hedmark fylkeskommune vil i samarbeid med Engerdal kommune og Sametinget arbeide for å opprettholde og videreutvikle det sørsamiske tilbudet ved Elgå skole.
- Det skal arbeides for at inkludering og kulturelt mangfold blir en integrert del i fylkeskommunens overordnede handlingsplan for likestilling. Dette skal innarbeides bl.a. i fylkeskommunens prosedyrer og rutiner knyttet til ansettelses- og rekrutteringspolitikk. Det skal utarbeides en egen plan for forebygging og håndtering av ulike diskrimineringsformer.
- Det skal iverksettes kartlegging for å undersøke i hvilken grad og hvordan likestillingsperspektivet ivaretas av offentlig virksomhet i Hedmark. Kartleggingsmaterialet skal danne grunnlag for konkret innsats som skal synliggjøres i likestillingsplanen.
- Ved tildeling av fylkeskommunale og statlige midler skal fylkeskommunen gjennom sine kriterier påse at likestillingen mellom kjønnene blir ivaretatt.
- Fylkeskommunen skal iverksette bevisstgjørings- og motiveringstiltak rettet mot minoritetsmiljøer for å øke samfunnsdeltakelsen for underrepresenterte grupper.

VEDLEGG

SENTRALE BEGREPER

Innenfor det flerkulturelle benyttes ulike begreper og definisjoner om hverandre. Noen eksempel kan være innvandrere, norskfødte med innvandrerbakgrunn og etterkommere. I noen sammenhenger ønsker man å omtale en gruppe eller personer med bindestreks-etnisitet som norsk-iranere. Følgende definisjoner og begreper er hentet fra Arbeids- og inkluderingsdepartementets veileder "Et inkluderende språk" og SSB:

Asyl: Fristed for personer som er flyktninger i flyktningkonvensjonens forstand. De som får innvilget asyl i Norge, får arbeids- og oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse.

Asylsøker: Person som ber myndighetene om beskyttelse og anerkjennelse som flyktning. Personen kalles asylsøker inntil søknaden er avgjort.

Etterkommer (av innvandrere): En person som er født i Norge av to utenlandskfødte foreldre.

Flyktning: En person som oppfyller vilkårene for å bli ansett som flyktning etter FNs flyktningkonvensjon eller norsk lov. I Norge får en flyktning asyl.

EØS/EFTA-området: Det felles europeiske arbeidsmarkedsområdet som følger av EØS-avtalen og EFTA-konvensjonen. Dette inkluderer EUs medlemsland, EFTA-landene Norge, Liechtenstein og Island som er tilknyttet gjennom EØS-avtalen, og Sveits som er tilknyttet gjennom bilateral avtale med EU og EFTA-konvensjonen. Personer fra dette området omtales som EØS/EFTA-borgere.

Tredjeland: Land utenfor EØS/EFTA-området. Personer fra dette området omtales som tredjelandsborgere.

Ikke-vestlig innvandrerbakgrunn/ikke-vestlige innvandrere: Betegnelse om personer med innvandrerbakgrunn/innvandrere fra Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa.

Innvandrere er en person som er født i et annet land, har to utenlandsfødte foreldre og er bosatt i Norge. Personer som er født i Norge kan ikke regnes som innvandrere.

Innvandring: Begrepet brukes i statistisk sammenheng når en person flytter til et annet land enn sitt fødeland og blir registrert som innflyttet eller bosatt der. I Norge omfatter det alle som lovlig kan oppholde seg i landet i seks måneder eller mer.

Asyl- og flyktningpolitikk: Mål, prinsipper og tiltak for hvordan mennesker på flukt kan sikres beskyttelse og varig løsning. Nasjonalt gjelder det overføring av flyktninger, behandling av søknader om asyl, mottakstilbud for asylsøkere og tilrettelegging for tilbakevending når dette er trygt.

Innvandringspolitikk: Mål, prinsipper og tiltak som gjelder regulering av innvandring, utlendingskontroll og retur av personer uten lovlig opphold. Utlendingslovgivningen er det viktigste virkemiddelet i gjennomføringen av innvandringspolitikken.

Integreringspolitikk: Integrering handler om tilrettelegging og tilpassing for at nye innvandrere skal bli inkludert i samfunnet. Målet er å sikre at innvandrere raskest mulig bidrar med sine ressurser i det norske arbeidslivet og i samfunnet for øvrig. Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram og rett og plikt til norskopplæring er viktige tiltak i integreringspolitikken. Rask og god bosetting av flyktninger i kommunene skal danne grunnlag for et aktivt liv i trygge omgivelser.

Kollektiv beskyttelse: Midlertidig arbeids- og oppholdstillatelse innvilget til personer i en massefluktsituasjon på kollektivt grunnlag, dvs. etter en gruppevurdering. Regjeringen avgjør når ordningen skal tas i bruk. Ordningen innebærer at asylsøknader stilles i bero i inntil 3 år. Tillatelsene danner ikke grunnlag for bosettingstillatelse de første tre årene. Det fjerde året danner de grunnlag for bosettingstillatelse, og etter fire år med kollektiv beskyttelse gis det bosettingstillatelse og permanent opphold. Dersom kollektiv beskyttelse oppheves i løpet av denne perioden, kan det søkes om asyl på individuelt grunnlag.

Opphold på humanitært grunnlag: Samlebegrep på flere typer tillatelse til å oppholde seg i Norge, som gis etter en individuell vurdering til personer som ikke fyller kravene for å få asyl. Opphold på humanitært grunnlag gis til personer som har behov for internasjonal beskyttelse eller når andre sterke menneskelige hensyn taler for at de bør få bli i landet.

Overføringsflyktning: Flyktninger som får komme til Norge gjennom et organisert uttak, vanligvis i samarbeid med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Etter forslag fra regjeringen fastsetter Stortinget årlige kvoter for hvor mange overføringsflyktninger Norge kan ta imot.

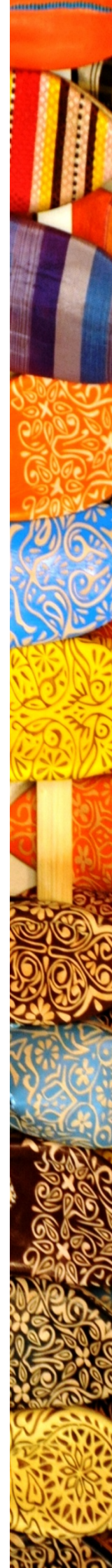
Språklig minoritet/minoritetsspråklig: Brukes beskrivende om alle i Norge som ikke har norsk som morsmål. I forbindelse med enkelte statlige tilskuddsordninger for språkopplæring regnes ikke personer med morsmålene samisk, dansk eller svensk som minoritetsspråklige.

Integrering

Integrering forutsetter at det legges til rette for alle innbyggere i Norge behersker norsk, samt forstår og deltar i samfunnet på tvers av etniske skillelinjer. Begrepet blir ofte brukt og forstått som at "innvandrere" må "bli norske". I dette ligger det en forventning om assimilering (bli lik majoriteten). Se også *inkludering*.

Inkludering

Inkludering går ut på å fjerne barrierer for deltakelse og å skape like muligheter på alle samfunnsområder for alle individer og grupper. Det er et bredere begrep enn *integrering* (se dette), og det er derfor mulig å være integrert uten å være inkludert. Man er integrert uten å være inkludert dersom man behersker norsk, men ikke får jobbene man er kvalifisert for.

Inkludering synliggjør i utgangspunktet ikke gjensidigheten i ansvaret for å skape et godt mangfoldig samfunn på samme måte som "integrering" gjør. Samtidig oppfattes det nok av mange som et mer positivt begrep.

Fremmedkulturell

Finnes også i varianten "fjernkulturell". Begrepet skaper avstand og får det til å fremstå som det er store forskjeller mellom "oss" og "dem".

Fremmedspråklig

Begrepet bidrar til å fremmedgjøre grupper av mennesker. (Se også *minoritetsspråklig* og *flerspråklig*).

Layout: HEK, Eiendom og Innkjøp, Hilde O. Dufseth / Foto: Mostafa Porbavat, Glomdalsmuseet

www.hedmark.org